

Vasile LOVINESCU

MONARHUL ASCUNS

Permanență și ocultare

Ediție îngrijită de
Alexandrina Lovinescu și Petru Bejan

Prefață de Ștefan S. Gorovei

ECREDU

CUPRINS

Despre asprimea și bucuriile ocultării (Ștefan S. Gorovei).....	5
Notă asupra ediției (Petru Bejan)	13
MITUL MONARHULUI ASCUNS	
(Permanență și ocultare)	17
Frumoasa adormită.....	53
Ciubăr Vodă	82
Post-scriptum sumar.....	186

MITUL MONARHULUI ASCUNS (Permanență și ocultare)

Ideea de permanență nu este de loc solidară cu aceea de supranatural, cel puțin în aspectele ei imediate. Există pârgșii imuabile și în lumea noastră, care condiționează în mod necesar mișcarea, inconceptibilă fără ele. Orice dinamism în Univers necesită un plan de referință, după cum și râul se scurge pe albie, între maluri.

Permanențele sunt evidente și în plan social, iar propagarea dialectică șerpuiește de fapt de-a lungul liniei drepte. În aspectul cel mai periferic, o funcție și titularul ei pot coincide un moment, dar solidare nu sunt; titularul dispare, funcția rămâne și un alt om o reprezintă succesiv. Este o aplicare a legii perpetue de solidaritate și dezbinare, de mișcare și rezistență, vizibilă până și în firul de cărbune incandescent, în lampa ce ne luminează masa: o flacără cu tendință și natură devoratoare, o rezistență care-i fixează virulența; rezultatul este lumina. Rezistența este funcția, mișcarea e curgerea indefinită de ființe care se înfășoară în jurul ei, în spațiul unei clipe.

Mai demult, în om, era o nevoie de absolut aproape incomprehensibilă evului nostru, care-l făcea să se întrebe, să se neliniștească: de ce efemerul nu se permanentiza, de ce titularul nu poate dura cât funcția, de ce un Domn, Rege, Împărat nu era tot atât de peren ca și demnitatea pe care și-o asumase cu plenitudine, cu o strălucire topind limitele temporalului? Omul accepta greu efemerul, dar și mai greu disocierea dintre efemer și permanența care-l iluminează o clipă. Același năzuință care îl îndemna să încremenească clipa amurgului, precum Făt-Frumos leagă pe Murgilă de un copac în faptul serii, îi da ghes să se întrebe dacă ființe fabuloase, care îi

solicitaseră inima și îi asaltaseră imaginația, transfigurându-i prin reflex propria lui făptură, nu s-au adăpostit pe tărâmurî necunoscute, fără moarte. Au putut muri Sesostris, Ahile, Alexandru, Carol cel Mare, cei doi Frederici? Nu le-a spus și lor un profet vorbe înaripate, ca acelea ale lui Prometeu către Menelaos?

Soarta nu ți-a hărăzit să mori în Argos cu pășuni de cai:

Ci chemat în Câmpii Elizee la capătul lumii

Vei fi printre zei, acolo unde locuiește

Rhadamante cu coama de aur,

Unde fără întristare trec zilele oamenilor

Unde fără zăpadă, nici ploi, nici iarnă mare,

Suflă zefirii urcând din Ocean ca să înprospăteze pe oameni

Acolo te vor duce zei, soț al Elenei și ginere al lui Zeus.

(Odissea, c.4)

Omul contemporan s-a instalat comod într-un cimitir de concepte, într-o rețea de logică, într-o cămașă de forță, în fond, pe care nu o resimte ca o închisoare; e un fel de Laocoon instalat confortabil în nodul de șerpi care se încolăcește din ce în ce mai strâns în jurul lui. Nu poate înțelege că nevoia oamenilor primitivi de extrapolare în eroi, pe tărâmurî necunoscute, își avea logica ei. Polul substanțial din lume și om năzuia să reintegreze polul esențial. Acțiunea de evadare se întorcea ca acțiune concordantă cu plenitudinile „Insulei Fericiților”, topind timpul și spațiul.

Țesută în mituri, crescută în ele ca unghia din carne, societatea arhaică le actualiza periodic prin ritual, pentru că, în acest fel, suspenda timpul. Dar ceea ce era rezultatul excepțional și momentan al unei Teurgii în lumea noastră, pe tărâmul celălalt este permanent, în firea ambianței, neprovocat, ca în Montsalvat, muntele Graalului, „unde timpul devine spațiu” (Richard Wagner). Această stare de neînfrântă așteptare, de conjugare permanentă, nu se putea să nu atingă, ca o chemare, Tărâmul Fericit și ființele din el. Până

la urmă, ecoul ei nu va răspunde? Altfel spus, *Tărâmul celălalt nu se va întoarce printre noi?*

Cristalizarea unor năzuințe colective în jurul unei ființe, uneori vie, de cele mai multe ori asfințită, are diferite grade. Începe cu eroi locali, tribali, (de exemplu, Ahile veșnic viu, în Insula Albă, a „Șerpilor”, însoțit cu Elena sau cu Medeea), se generalizează în funcții mai vaste (cum este funcțiunea imperială), atingând termenul în vârful piramidei, în funcțiunea lui Manu, Inteligența cosmică, formulând legea (*Dharma*) lumii noastre. Rector al unui ciclu de existență umană, Manu, după tradiția hindusă, regentează perpetuu actualul Manvantara, având totuși reprezentanți reînnoiți la fiecare generație.

Spun datinile că, într-o perioadă de întunecare ciclică, anumite funcții spirituale, centrale, a căror perpetuitate de-a lungul secolelor nu este decât oglindirea eternității principiilor pe care le reprezintă și le însușește în lumea generației și a morții – se ocultează fără să se stingă, împăcând astfel simbolic taina și actul de prezență. Ocultarea simplă este exprimată uneori prin scăderi, cum sunt somnul, amorțea, inerția, o rană mereu deschisă și fără evoluție. Înaltul inițiat ia cunoștință prin trăire de mizeriile lumii, pentru ca, printr-o aparentă comună măsură, să se producă o osmoză între el și ea.

Mitul Monarhului ascuns este o realitate obiectivă, pentru că impregnează toată firea cu ecuația lui. Este firul de continuitate, pecetea unui ciclu istoric, dar și finalitatea, entelehia umană în stază de transmutație. Coextensiv Omului Universal, a cărui artă o simbolizează, acest mit regentează lumea în cele două moduri ale ei, Macrocosmosul și Microcosmosul.

Mitul, prin natura lui, operează o continuitate organică, aidoma unui țesut, între basm, legendă, istorie, fără posibilitate de compartimentare, pe când gândirea conceptuală descoperă prăpăstii între ele. Oare aceasta din urmă are dreptate? Când distrugi o organicitate, trebuie să pui cel puțin alta în loc.

Este o continuitate sanguină și limfatică între Făt-Frumos din *Povestea Porcului*, *Albă ca Zăpada*, *Frumoasa Adormită* și cei doi Staufen, împăratul Frederic Barbă Roșie și nepotul său, împăratul Frederic II, regele Arthur, Carol cel Mare, Alexandru Macedon și eroul moldovean de care vom vorbi; de asemenea, cu plodul nemuritor din fundul inimii noastre, gemenele de aur, Hiranyagarbha, care nu cere decât „să crească într-o lună cât cresc ceilalți într-un an”, „trăind din moartea noastră, murind din viața noastră” (Heraclit). „Locul” lor este același: țărnul neînviforat și lumina lină a înserării, căci, cum spune Poetul,

*Vin din rumenirea sării
Și din fundul sfânt al mării.*

Înainte de a ajunge la exemplul ce ne atinge de aproape pe noi, românii, vom ilustra cele spuse prin pilde mai depărtate.¹

Cel mai cunoscut exemplu este acela al Regelui Arthur al Bretaniei. Multă vreme considerat legendar, existența lui este admisă de ultimele cercetări istorice. Se pare că a fost un *dux bellorum* celtic, domnitor în părțile de vest ale Bretaniei, cam unde se află acum Țara Galilor. A fost ultimul și cel mai dârz apărător al existenței și al independenței popoarelor kimrice în fața năvălitorilor anglo-saxoni, din secolele V-VI. Numele lui înseamnă *urs*. *Arthur latine sonat ursiim horribilem* (Nennius). Ursul a fost unul dintre simbolurile principale ale tradiției nordice, hiperboreene. *Bor, Bär, bear, Boreu, boreal* sunt identice. Este și numele constelației polare Ursa Mare. Sfetnicul, mâna

¹ Referințele se găsesc în: Walter Scott, *The Science of Fairy Tales*, London, 1891; Bernard Töpfer, *Das Kommende Reich des Friedens*, Berlin, Akademie Verlag, 1964, p. 341; J. Evola, *Il Mistero del Graal e la Tradizione ghibellina dell' Impero*; F. Kampers, *Die deutsche Kaiseridee in Prophetien und Sagen*.

dreaptă, acela care l-a făcut rege, este vrăjitorul Merlin sau Myrddhin. Dacă Arthur reprezintă puterea regală, Merlin este autoritatea sacerdotală, și complementarismul lor e vădit. Îndemnat de Merlin, Arthur întemeiază „Masa Rotundă”, cu cei 12 cavaleri din jurul ei. Simbolismul zodiacal este vizibil. În realitate, Masa Rotundă și cupa Graalului de deasupra ei aparțin unui vechi mit celtic. Arthur le-a readaptat noilor condiții ciclice, ivite odată cu creștinismul.

Este cu totul în afara intențiilor acestei lucrări o privire cât de succintă asupra misterelor Graalului. Putem spune că găsirea lui, precedată de o căutare (*la queste*, în vechea franceză), echivala cu recuperarea stării primordiale a omului, neafectat de vreo servitute sau de vreo „cădere”.

Mitul Graalului se încheie tot atât de măreț ca o *Götterdämmerung*. Arthur pleacă într-o legendară expediție pentru cucerirea Romei, în vederea încoronării sale ca Rege al Lumii. Nepotul său, Mordred, căruia îi încredințase puterea în lipsă, uzurpă tronul și pune stăpânire pe regina Gunniver, soția lui Arthur. Urmează un război în care trădătorul este ucis, dar cad și cei mai buni cavaleri ai Mesei Rotunde. Arthur însuși este rănit mortal când, pe mare, apare o navă în care se află zâna Morgana, sora lui, însoțită de alte zâne. Regele rănit se urcă în arcă și este dus în insula Avallon, unde e vindecat. Dar rana se redeschide în fiecare an și credincioșii săi îi așteaptă mereu întoarcerea. În *Historia Regn. Brit.* se spune: *Inclytus ille rex Arthurus letaliter vulneratus est, qui illinc ad sananda vulnera sua in insulam Avallonis evectus*. De asemenea, și în *La morte D'Arthur*, Malory scrie:

„Alții spun, în multe părți ale Angliei, că regele Arthur nu e mort, ci transportat în altă parte prin voința Domnului nostru și se spune că se va întoarce... Eu nu afirm aceasta, ci mai degrabă spun că, în oricare loc din această lume, viața sa a fost transformată (*he changed his life*).”

Nu se poate indica mai bine că ființa sa a fost transmutată într-o substanță susceptibilă să trăiască într-o „gură de rai”?

„Dar mulți spun că pe mormântul său stă scris acest vers: *Hic jacet Arthurus, Rex Quondam, Rexque Futurus* (Aici zace Arthur, rege odinioară, rege viitor)”¹, ceea ce întărește așteptarea bretonilor, așteptare a întoarcerii regelui care îi va dezrobi de saxoni. De aici și enigmatica, echivoca formulă care i se aplică: *vivit non vivit*, „trăiește nu trăiește”, arătând starea lui de adormire, de latență, de *permanență însoțită de ocultare*, comună tuturor eroilor dispăruți, dar care se vor remanifesta la „sfârșitul timpurilor”. De aceea am folosit formula ca titlu al acestui studiu.

Insula Avallon poate fi și insula lui Apollon, al cărui nume arhaic era Ablum sau Belen. Or, insula Apollon era Insula Albă, habitatul Tradiției Primordiale, hiperboreene, al ciclului actual de umanitate.

Se înțelege, o repetăm, că așteptarea lui Arthur nu are numai un aspect macrocosmic, ci și unul microcosmic. Această așteptare, această speranță, această căutare reactualizează pe regele ascuns din noi, germenul de aur din inima căutătorului, așa că liberarea lui coincide cu aceea a lumii. Acest fapt esențial nu trebuie uitat în toate exemplele ce vor urma. De aceea, monarhul ascuns este un parangon al tuturor perfecțiunilor, neanalizabil, fără comună măsură cu toți muritorii. Este norma omului pur și potența de exaltare pentru cei care-l invocă și așteaptă.

După o legendă, Carol cel Mare doarme în Unterberg, lângă Salzburg; după alte legende – în Odenberg, unde se află și Odin. Siegfried, eroul Nibelungilor, se ascunde în fortăreața muntoasă din Geroldseeck. Diedrich odihnește în munții Alsaciei, până când vor veni turcii să-și adape caii în Rin. În Grütli, unde s-au întâlnit ca să jure eliberarea țării lor, stau cei

¹ Thomas Malory, *La morte D'Arthur*, în *The book of kings Arthur and of the noble knights of the round Table*, Vol. V, London Medici Society Ltd. 1921, p. 191, (Book XXI chap. 7).

trei fondatori ai confederației elvețiene. Olger Danezul (Ardenezul, după Grimm) stă într-o subterană a castelului Kronborg.

Un mit celebru de acest fel este și acela al lui Frederic Barbarossa. Când, în timpul cruciadei a treia, s-a înecat, trecând râul Calycadmus din Asia Mică, țăranii din Germania au refuzat să creadă în moartea lui și mereu l-au așteptat să se întoarcă. Poeme care merg până la mijlocul secolului al XIV-lea, un secol și jumătate după moartea lui Frederic, dovedesc existența unei tradiții în acest sens. Kyffhäuser, în Turingia, este muntele în care-i retras, deși sunt și alte locuri revendicând această cinste. Stă la o masă de piatră, într-o peșteră, cu capul sprijinit pe mână. Barba-i înconjură masa de două ori; când o va înconjura a treia oară împăratul se va deștepta. Atunci va ieși din peșteră și își va atârna scutul de arborele uscat al imperiului care va reînverzi. S-au făcut descrieri spectaculoase ale cavernei: strălucește de aur și nestemate; deși este adâncă în pământ, e iluminată ca ziua cea mai însorită. Arbori splendizi se află acolo și prin mijlocul acestui paradis șerpuiește un pârâu al cărui mâl este din aur. Muzica îl deșteaptă uneori din amorțirea lui. Un cioban i-a cântat din fluier; Frederic l-a întrebat: „Corbii mai zboară împrejurul muntelui?” „Da”, răspunse ciobanul. „Atunci trebuie să mai dorm 100 de ani”, murmură împăratul. Ciobanul fu dus în camera armurilor; fu răsplătit cu un scut, care se dovedi a fi de aur.¹

Legende similare se povestesc despre nepotul lui Frederic Barbarossa, împăratul Frederic al II-lea, eroul lui Dante și al *Fedelilor d' Amore*. El nu a murit, ci se ascunde în Etna din Sicilia, unde o altă tradiție îl așază și pe Arthur. Fiind încă în domnie, cancelarul imperial Pietro della Vigna îl prezintă cu caractere avatarice, nu din servilism, credem, ci pentru motivul spus mai sus: Frederic trebuie să ocupe un loc central în cosmos, un punct centripet care să atragă toți oamenii la dânsul, făcându-i să-și depășească prin aceasta limitările și condiția.

¹E.S. Hartland, *Op. cit.*

Pietro della Vigna îl considera pe Frederic al II-lea un mântuitor trimis de Dumnezeu pentru a reinstaura pacea și armonia pe Pământ. Mircea Eliade ne spune că Frederic însuși se considera de natură divină, nu ca un trimis, ci ca un zeu încarnat, cel puțin de aceeași importanță ca Iisus Hristos, iar satul său natal ca un Betleem, lucru pe care îl recunoaște singur într-o scrisoare adresată de el satului său natal, Jesi.¹

Ca toți monarhii ascunși, Frederic este așteptat la sfârșitul lumii și atunci va reveni ca *Fredericus tertius*, *Fredericus orientalis*.

Minoritul Iohann din Winterthur, în cronică din 1348, scrie că împăratul Frederic al II-lea se va reîntoarce cu toată puterea lui ca să reformeze biserica, în întregime putredă. El va trebui să vină chiar dacă ar fi fărâmițat într-o mie de bucăți și ars până la cenușă.

Blanik este numele unui munte din Boemia sub care se află peșteri ale căror ziduri sunt făcute din cristal. În aceste peșteri, eroul bohemian, sfântul rege Wenzel, doarme cu o ceată de cavaleri aleși până în ziua când primejdia strigătoare a poporului său îl va rechema pe pământ. Legenda mai spune că un fierar care locuia lângă munte cosea iarba în livada lui, când un străin veni și îl rugă să-l urmeze. Străinul îl conduse în munte, unde cavaleri adormiți, fiecare pe calul lui, stăteau plecați pe coamele acestora. Călăuza sa i-a adus unelte ca să potcovească animalele. Trebuia să se păzească, să nu atingă vreun cavaler. Fierarul își îndeplini treaba cu îndemănare dar, când potcovea ultimul cal, atinse din nebăgare de seamă călărețul. Acesta se deșteptă și strigă: „E timpul?” „Nu încă”, spuse acela care adusese pe fierar.

Eroul sârb Marko Kralievici stă într-un palat sau într-o insulă sau într-un munte, nu departe de Porțile de Fier; călătorul care străbate muntele îl strigă: „Marko, mai trăiești?” și crede că Marko îi dă un răspuns în ecou. După alte legende, Marko trăiește adormit în muntele Urvina cu calul său, Șaraț.

¹ Mircea Eliade, *Aspects du Mythe*, Paris, Gallimard, 1963, p. 246, citând pe Norman Cohn, *The Pursuit of the Millenium*, p. 104.

Sabia sa iese încet din munte. Când va ieși toată, Marko se va deștepta și va elibera poporul său.

În munții Bucovinei a hălăduit haiducul Doboș. Stă într-o peșteră, adormit de o ibovnică a lui, ca și Merlin de către Viviana – după o altă variantă a dispariției sale într-o anumită zi a anului, Doboș iese din cavernă cu tovarășii lui și este văzut de locuitorii muntelui. El a fost contemporan și bun prieten cu marele cabalist Baal Shem Tov; o tradiție orală spune că, de fapt, erau o singură persoană.

Episcopul Melhizedek al Romanului menționează o sectă de lipoveni care așteaptă întoarcerea lui Napoleon ca să cucerească lumea.

În Rusia este răspândită credința că învingătorul lui Napoleon, țarul Alexandru I, nu a murit în 1825 – cum se spune oficial. Se pare că versiunea morții sale simulate este exactă. O argumentează seriosul istoric rus, principele Vladimir Baryatinski, în cartea sa publicată în nu mai puțin serioasa editură Payot. Semnificativ este că o datină afirmă supraviețuirea lui.

Și despre alte personaje deapănă legenda vești că nu ar fi murit și că vor subzista până la sfârșitul actualului ciclu. Așa sunt, în Biblie, Enoh, Melhisedek, Ilie, Sfântul Ioan Evanghelistul. În tradițiile orientale se pomenește de „Nemuritorii Taoiști”. Dacă trecem la budism, vedem că *Maitreya Samiti* și un text al *Tripitakei*, tradus în chineză de Dharma Raja, precizează că celebrul discipol al lui Sakyamuni, Kashia, nu e mort, ci că așteaptă cufundat în meditare sosirea lui Maitreya, „Buda viitor”; după textul chinezesc, Kashia este unul din cei patru discipoli eminenti ai lui Buda care, deși au atins starea de arhat, rămân în viață până la sfârșitul ciclului.

În lamaism vom cita exemplul marelui guru tantric Padmasambhava, care, după legendă, nu a murit, ci a părăsit Tibetul, călărind prin nori pe un cal înaripat, ducându-se în țara acelor *raksha* (demoni canibali), cărora le predică și acum doctrina. Tot așa se spune că eroul Ghesar din Ling va reveni la sfârșitul ciclului, ca să extermine pe dușmanii dreptății.

În Occident, pe lângă exemplele date, vom mai pomeni pe Meister Eckhart, care, ca și Lao-Tseu, a dispărut fără să lase urme; se zice că stă în fața Venusbergului, interzicând pătrunderea în el până în ziua judecății. Toate persoanele ce se interesează de hermetism știu, de asemenea, că Nicolas Flamel și alchimistul cunoscut sub numele de Filalet au fama că nu au părăsit pământul. Tot așa se spune despre Gualdo sau Gualdi și despre celebrul conte de Saint Germain.¹ O legendă spune că sub biserica Sfintei Sofii din Constantinopol se află altă biserică. Când turcii au luat orașul, în 1453, preoții ce slujeau, poporul, împăratul Constantin Dragases, s-au coborât în ea și au adormit. Vor reveni când se va lua Constantinopolul de la turci. Întru turbare au adormit, întru turbare vor învia.

Trebuie să cităm acum, ca exemplu, mitul cel mai complet al monarhului ascuns din cele câte ne-au rămas, complet în sensul că a prins toți ganglionii, toate forțele vitale ale unei colectivități umane, ale unui popor, în viața lui socială, politică și națională, până în contemporaneitate.

Este vorba de Iran, căruia i se spunea mai demult și Persia. Câteva date istorice, pe care majoritatea cititorilor nu le cunosc, sunt indispensabile.

După moartea profetului Mohamad (632 e.n.), i-au urmat patru locotenenți numiți *Kholafa* (la singular, *Khalif*): Abu Bakr, Omar, Othman; al patrulea, Ali, era nepotul și ginerele profetului, căsătorit cu fiica acestuia, Fatima. Este considerat în Islam ca maestru superlativ al științelor spirituale. Ali a domnit de la 656 la 661. Dușmănit cu înverșunare de o parte dintre musulmanii epocii, a fost asasinat în 661, la Kufa, capitala lui. Tronul califal a fost ocupat de dinastia Omeiazilor. Cei doi fii ai lui Ali, Hasan și Husein, au devenit, fără voia lor, centrul unei mișcări contestatare din partea partidului lui Ali, care până la

¹ Paul Chacornac, *Le comte de Saint-Germain*, pp. 302-304, *passim*.